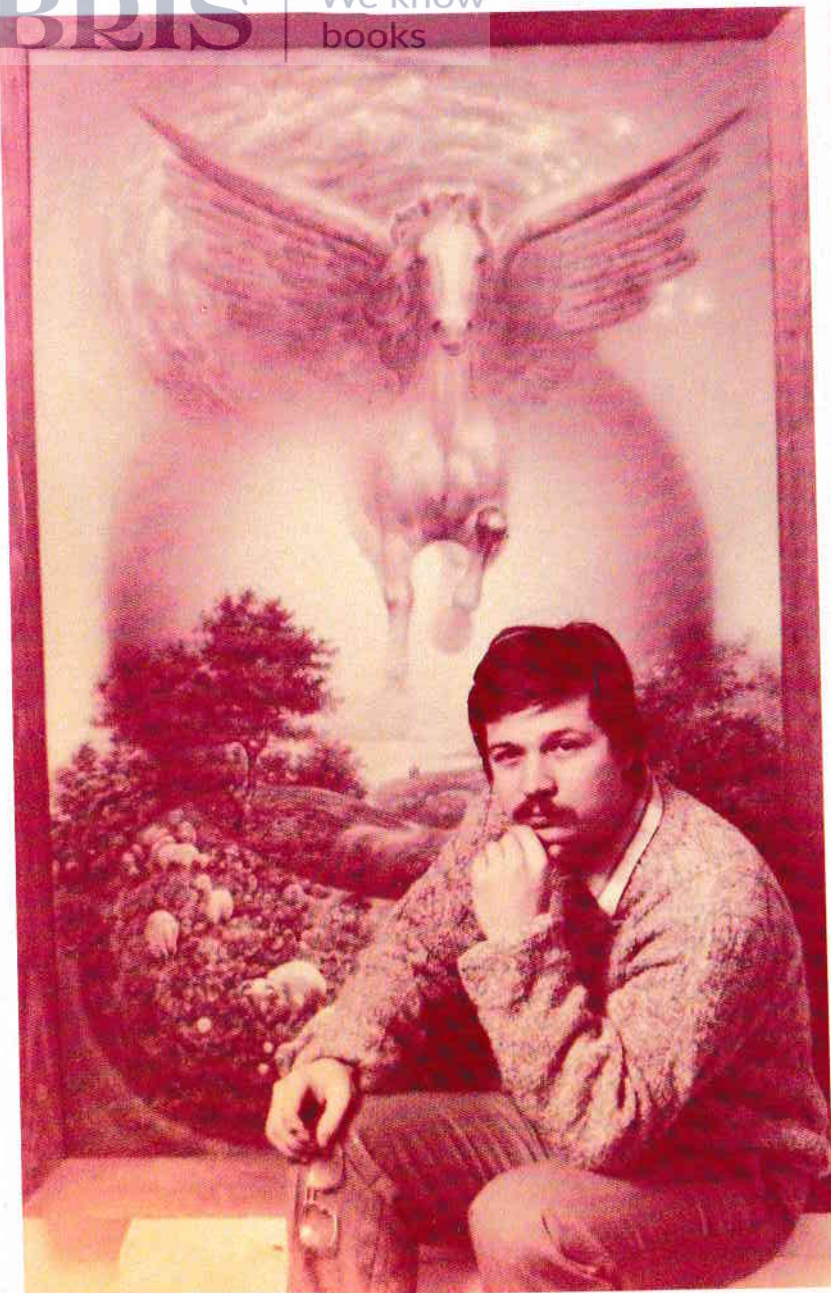

LIBRIS

We know
books

Nicolae Guțu

METASPHERAE
poeme

Prefață de Nicolae Dabija

Ediție revăzută, modificată și completată

E I K O N

București, 2023

Cuprins

Teama de desăvârșire.....7

Rugul viu

Prolog de toamnă.....	15
Anotimp adoptiv.....	18
Cursa.....	21
Încrengare.....	22
Iubito, Galathea.....	23
Recrutul.....	26
Rugul viu.....	28
Revelion 1974.....	31
Fericire speriată.....	33
Labirint.....	35
Las să fie.....	36
Focul inimii.....	38
Tăria.....	39
Afecțiune.....	40
Baky soveti.....	41
Pe undele amintirii.....	49
Spațiul cameleonit.....	51
Caucasiană.....	54
Fatalism.....	57
Iureș.....	59
Elan răsfrânt.....	60
Înnoire.....	62
Cadran.....	63

Dănuire.....	64
Trezire.....	65
Mărturisirea.....	69
Piramida de dor.....	70
Fotografia.....	72
Despărțire.....	73
Vei fi mereu.....	74
Entitate.....	75
Singurătate.....	77
Paleta.....	78
Descântare.....	79
Contemplație apolinică.....	81
Veșnica pomenire.....	82

Metania traversării

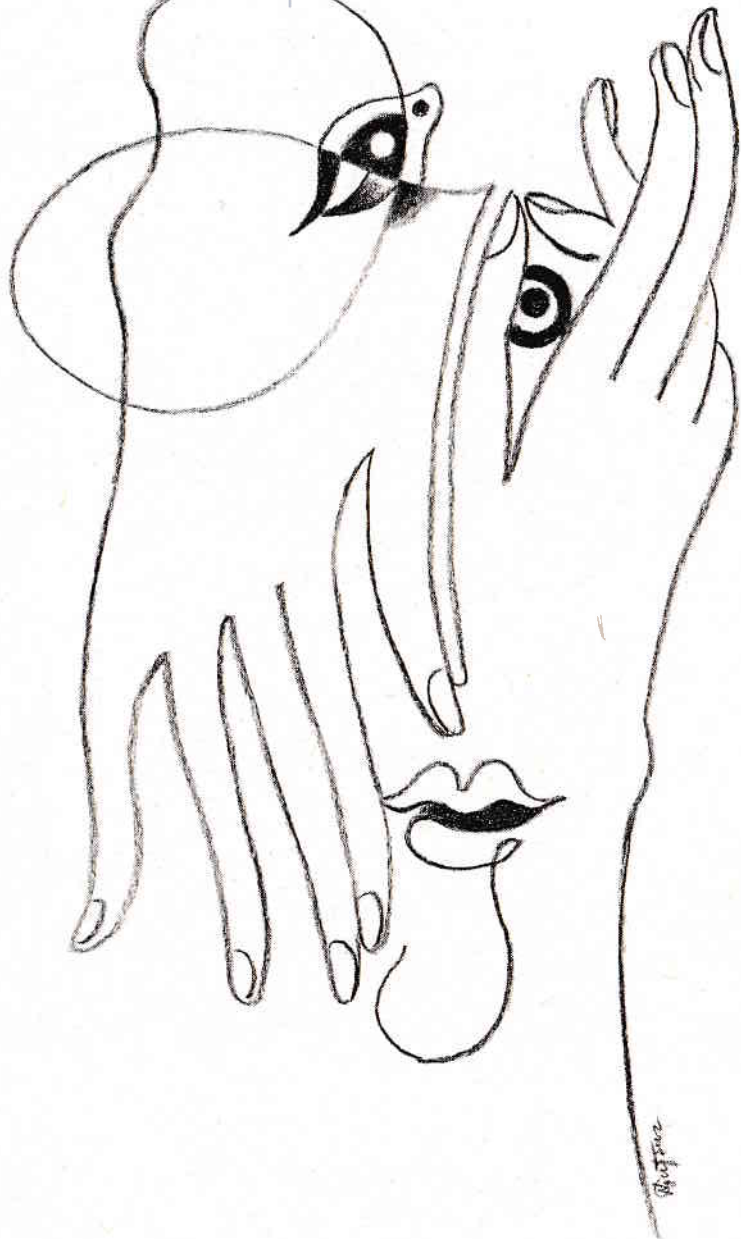
Metamorfoza.....	89
Confident învăpăierii	
I. Să crești din țărână.....	92
II. De-a pururea dor.....	95
Crepuscul.....	98
Țărâna mi-e căpătâi.....	100
Geamă oniric.....	101
Meditație.....	102
Sfera.....	104
Schița solară.....	105
Pur izbăvire.....	109
Hubloul – ocean.....	110
Ritual în grădina Ghetsimani.....	113
Metania traversării.....	114
În focalizatorul atotvederii.....	115
Fiul lui Dedal.....	117
Vesperală.....	118
Prometeu.....	120
Dorința.....	121

Vin și eu.....	123
Nu-ți pară rău.....	124
În nopți de veghe.....	126
Cântecul baciului.....	127
Metempsihoza.....	128
Facerea.....	129
Apără, Doamne.....	131
Echilibru net.....	132
Spada lui Ștefan cel Mare.....	133
Invocare.....	134
Stâlp astral.....	135
Împas.....	136
Pururea.....	137
Strigă firea.....	138
Ambuscadă.....	140
Ritm esențial.....	141
Revelația.....	143
Împilare.....	146
Purificare.....	148
Cere paza.....	150
ÎnRAIere.....	151
Anonimul lumii.....	152

Cântecul legământului

Mioritică.....	157
Ozon.....	158
Gură de dor.....	159
Cupolă.....	160
Predica.....	162
Bilanț umil.....	164
E ceas de vârf.....	165
Afirmare.....	167
Cel de la urmă.....	168

Înrudire.....	169
Icoană.....	170
Menire.....	171
Blestemul divin.....	172
Monologul lui Adam sau convertirea.....	172
Veriga.....	175
Bucură-te.....	176
Norocul.....	177
Recviem.....	178
Arena.....	179
Geneza.....	180
Ghem.....	182
Portret.....	183
Credeai umilă.....	184
Îndestinare.....	185
Orphica.....	188
Renunțare.....	189
Stau între diavol și Dumnezeu.....	190
Răscruce.....	193
Cercul vicios.....	195
O, dacă ar fi El.....	196
Apocaliptica	
I. Fata Morgana.....	197
II. A Doua Venire.....	200
Sentința ta – Mântuirea.....	203
Durerea.....	205
Cântecul legământului.....	206
Maestri și ucenici (XXX): Nicolae Guțu.....	213

TEAMA DE DESĂVÂRSIRE

Un pictor tânăr și, cum îi stă bine unui tânăr, foarte modern, mi-a zis odată: te uiți mult-mult într-o pată de mucegai până prinzi a vedea în ea universul. Asta e arta!

Nu, i-am replicat: asta e antiarta, chiar acceptată ca o completare sau o fințare paralelă cu arta. Ca antimateria, anti-frumosul sau – în sens superior – Antigona. Nu poți substitui, totuși, o floare de câmp cu o floare de mucegai. Chiar dacă ai o imaginație și nu ai ce face cu ea sau o folosești ca să derutezi imaginația însăși. Atâta timp cât există Universul, un artist nu are nevoie de imagini intermediare, de cele mai multe ori deformatate, pentru a-l contempla.

Nicolae Guțu nu are nevoie, pentru a recompune lumea, de tipare intermediare: el pictează stelele și sorii urmărindu-i prin luneta lacrimii, imaginile sale sunt pline de firesc și veridicitate, ca și cum pictorul a participat la facerea lumii. Modernitatea picturii lui vine din modernitatea receptării lucrurilor care-l înconjoară, și pe care le înconjoară, copil, pentru a i se releva din toate fațetele.

Pictorul este reticent față de faima zgârcită în a-i oferi simpatia, dar și față de cea care poate să-l sufocă în îmbrățișarea ei excesivă și dintr-o frondă împrumutată din biografiile marilor maeștri, care au fost recunoscuți de alte secole, dar și din credința că pictorul trebuie să picteze, asta fiind datoria lui supremă, pe când celelalte – graba de a-și expune pânzele cu mult înainte de a picta, editarea de albume pe care ar acorda autografe coplesitoare, vânzarea unor pânze marilor muzee etc.–le pot face și alții, niciodată nefiind târziu ceea ce de multe ori este devreme.

Toți tinerii care trec prin atelierul lui (de multe ori situat pe o banchetă din trenul Moscova – București) devin mari pictori. O dovadă ar fi și aievea tânărul Iurie Matei, care a „îmbătrânit” (în sensul cel mai frumos) într-o singură noapte după ce s-a uitat, vorba lui Tudor Arghezi, „prin gaura cheii” la ce face și mai ales cum le face maestrul.

Au mai trecut prin atelierul lui (de pictură, dar și de filosofie) și alți tineri deveniți brusc talentați, dar care se „rușinează” s-o recunoască. Nicolae Guțu, aș putea afirma că e o școală (școală, se zice instituției recunoscute, dar mai ales cunoscute, de toată lumea), Nicolae Guțu e ceva mai mult: un stil, o artă aparte intermediară între pictură, poezie și filosofie. I-aș spune acestui fenomen – teama de desăvârșire. Concluzia mea, a aceluia care-l cunoaște de atâția ani, e că Nicolae Guțu se teme că desăvârșirea l-ar putea rata. El recurge de multe ori la stângăcii acolo unde nu te aștepti. Teama de desăvârșire e la el ca o teamă de obișnuință, de blazare, de irealizare. Capodopera capodoperelor sale încă n-a fost pictată sau a fost pictată demult. Așa replica artistul la entuziasmul aceluia care au avut norocul să-i vadă tablourile pe care le-a târât mereu din urma sa prin lume.

L-aș compara pe pictor cu meșterul Manole, care zidește mereu, numai că la el – chiar dacă se și zidește în zid – mănăstirea oricum se dărâmă, dar de acum cu tot cu zidari. Meșterul e nevoit mereu să se ridice de sub pietre și, rănit s-o ia de la capăt. Cu aceeași Ană (iar Ana la el e chiar arta lui), cu aceeași tenacitate.

Mai înainte de a fi pictor, Nicolae Guțu este un artist, un filosof și un poet. A citit tone de cărți (îmi expedia în anii 70-80 de la Moscova sute de manuscrise interzise, de la lucrările lui Mircea Eliade despre Yoga traduse în rusește din hindi – la cele metafizice scrise de filosofi ruși, ca Daniil Andreev sau Pavel Florenski, în închisorile sovietice. A ținut ani de post, înainte de a atinge pensula de pânza imaculată, și atunci – pânza a vorbit. N-am prea văzut prin părțile noastre alte pânze care ar spune ceva asemuiitor. Inspirat de iadurile zugrăvite în tinde de biserici, de broderiile satelor basarabene, de cerurile siberiene care ședeau pe vârfurile taigalei

atât de apăsător încât timpul se oprea, Nicolae Guțu, indiferent de ce pictează – ape, turlle, arbori, strămoși, strănepoți nenăscuți încă etc. – își face autoportrete. Deși chipul lui nu se vede, el este prezent, am impresia, în majoritatea pânzelor sale.

Pentru Keyserling, drumul cel mai scurt spre sine însuși era împrejurul lumii. Pentru Nicolae Guțu, însă, drumul cel mai scurt către sine e acela care trece prin ceilalți.

Temele mitologice cu Orfeu, muze și minotauri – vin și ele să ne ajute să ne cunoaștem timpul pe care-l trăim astăzi. Prin noi – îi cunoaștem pe alții, prin alții – ne cunoaștem mai bine pe noi înșine. Pe frontispiciul templului Apollo din Delfi erau cioplite șapte inscripții: „Tu ești; Zeului onoarea; Ascultă legilor; Cruță timpul; Cunoaște-te pe tine însuși; Nimic prea mult; Chezașia poartă nenorocirea.” Nu cunoaștem lumea decât prin noi. Lumea ne va ajuta să ne cunoaștem și pe noi mai bine. De câteva mii de ani, frazele de mai sus sunt interpretate de omenire în fel și chip. Ele fiind și un rezumat al Artei, ca reflectare a vieții și a lumii. Această lume contemporană nouă, care se va perpetua datorită pictorului, ea rămânând pe pânzele lui ca niște pete de culoare vorbitoare. Așa cum magnetul atrage pilitura de fier, la fel pictorul atrage frumusețea. Credința, Universul, Dragostea, Strămoșii - sunt câteva dintre subiectele la care revine mereu. Pictorul îl închipuie pe Hristos fără aură: El e numai suferință. Ștefan cel Mare poartă pe frunte lumina învierii. Ciobănașul din balada „Miorița” e și el undeva deasupra noastră, păstorindu-și turmele prin univers.

Aș mai zice că Nicolae Guțu este Pictorul Secundeii pe care o trăim. Secunda care vine din vremuri imemorabile și care va mai fi cât va răsări acest soare trecător cu toate planetele lui trecătoare peste pânzele pictorului de la Ulmu. De multe ori mă prindeam la gândul că acest pictor de la Ulmu seamănă cu un arbore: cu un ulm care pictează, cu sentimentul că e pictat. Pom luminat de o lumină interioară: ca și cum un zeu ascuns după tulpina lui își ține respirația. Pictorul stă de veghe mereu la răspântia unde Clipa și Eternitatea se întâlnesc. E greu să pui pe pânză lacrima neplânsă, ploaia nevăzută, steaua nenăscută, mu-

gurele nerăsărit. Dar pictorul încearcă. Și, de cele mai multe ori, reușește să prindă pe pânză și în poeme bucuria și durerea, bobul de rouă și universul, firul de iarbă și steaua, viața și moartea. Ca să întruchiezi ce e dincolo de moarte, ne dă de înțeles pictorul, trebuie mai întâi să mori. Nu te poți scufunda în moarte cu un scafandru în care ai respira aerul acestei lumi.

La Moscova, vorba lui, „pe vremea când Uniunea Sovietică era peste tot”, a trăit pe muchie de cuțit, acolo a cunoscut toate mizeriile vieții, lucrând în sistemul de salubritate, dar a și pictat, a pictat mereu, trăind pe această muchie de cuțit. Și-a continuat exilul, de acum benevol, el, născutul în Siberia.

În ultimii o sută de ani de la o expoziție de grup în Palatul Rusiei din Kremlin, n-a fost furată decât o singură lucrare: în 1994. Ea aparținuse pictorului basarabean Nicolae Guțu. Lucrarea se intitula „Stup cosmic”.

La București, Nicolae Guțu își umple timpul pictând. Cu părere de rău, atât Chișinăul, cât și Bucureștiul, în aceste timpuri grele pentru artă, nu se arată prea curioși de a și-l descoperi pe unul din distincții noștri contemporani. Dar, se pare că nici Nicolae Guțu nu se arată prea încântat de această perspectivă.

Se zice că, într-o vreme, la Roma, existau foarte multe monumente ridicate în onoarea diferitelor personalități. Când lui Cato i s-a propus să i se ridice unul, el și-a motivat refuzul astfel: – Astăzi, la Roma, sunt la modă oamenii care nu au statui!

Într-o societate cu atâția artiști de geniu, Nicolae Guțu refuză acest superlativ. Într-o societate cu atâtea statui ridicate unor oameni încă în viață, Nicolae Guțu refuză să-și cioplească (el, cioplitorul de statui) și sieși o statuie. Acest pictor extraordinar refuză să devină o statuie și din teama că statuile, după ce devin statui, nu mai pictează.

Nicolae Guțu dorește încă să picteze și să scrie.

Nicolae Dabija

Autoportret, 1976

LBRIS

We know
books

Rugul viu

PROLOG DE TOAMNĂ

Luna e suptă de norii flămânzi,
animale înfiorătoare
ce devorează acest anotimp smintit.
Octombrie moare.
Noiembrie moare.
Toamna paralizată – șoc comun
și începutul sfârșit.

Iubito, cheamă-mă-n casă,
afară-i ne-timp și zloată,
cum mă înjunghie nici nu-ți mai spun.
Dinții îmi clănțâne ca toaca din sihăstrie,
pieptul mi-e clopot,
se clatină turla,
abia de se ține crucea pe creștet.

Mi-e frig și sunt zăpăcit de-a binelea.
Numai botezul de foc mă poate salva,
deocamdată răcesc.
Chiaburii, din talpă rude cu mine,
în Siberia, mi-au lăsat moștenire prin testament
un șfanț de guturai și migdale inflamate în gât,
ca niște ghiulele cu efectul exploziei întârziat.
Cum le mai oblojea mama cu apă din Irtâș
și le descânta încă din pruncie,
ca nu cumva să prind-o scânteie.

La întoarcerea alor mei din exil,
pe când staționa trenul în gara Iaroslávski din Moscova,
baba Anica îi veni de hac
acestui handicap
cu dibăcia unei moașe particulare profesioniste
ce știe să taie fitilul cu ochii închiși.
Totuși obsesia frigului s-a luat de capul meu, scai.
Te-am căutat, iubito, ca pe un gât de aer indispensabil,
de pe Hristo Botev, traversând
orașul aglomerat în taxi,
ci nu te-am găsit nicăieri.
Telefonul răpune – cuțit al tăcerii.
Suficient că ai dispărut.
Să-mi fi dat la urmă încă o șansă,
un pic de retragere,
capcana slăbind-o în golul devastator.
M-ar fi dezlegat, cum mă-nceșta teribil
de jur împrejur,
mă-năbușea, mă doboră.
Unde să mă destind,
cum să te recuperez?
Îmi fuge pământul de sub picioare,
vârsta s-a încheiat.
Voi fi recrutat în armată și poate
iubirea a fost să fie atât.

Mă voi înrola intrigându-mi curajul
în caierul păianjenului blindat
din Chile sau fâșia Gaza.
Totuna unde să mor.
Vreau să fiu dus voluntar cât mai departe.
Nu mă uita.
Eșalonul meu sigilat se va topi
în zigzagul șinelor paralele în zare.

Mii de stații, cum le voi spune pe nume,
cine va ști cum mă cheamă?
Implicat în fine voi fi disponibil manevrelor de război
împreună cu soldații plecați fără întoarcere, fără răspuns,
cu sensibilitatea rănită adânc,
pregătiți sufletește pentru disciplina feroce
și un asalt mortal la capătul pământului.

Voi, prieteni, să mă scutiți
de compătimire și tânguiri inutile.
Adio Nadia, Andrei, Leonid și Dorina,
bucet al inimii mele – floare de mirt
imprimată în fiecare filă a livretului militar
în loc de steluțe,
când liberul arbitru poartă veriga în nas,
iar toamna, precum în cer
așa și pre pământ,
e sfâșiată.

1973, Chișinău